

Gabija Grušaitė

*Grybo
sapnas*

ROMANAS

| LAPAS |

*Grybo
sapnas*

Gabija Grušaitė

*Grybo
sapnas*

ROMANAS

| LAPAS |

Gabija Grušaitė
Grybo sapnas

REDAKTORĖ

Ūla Ambrasaitė

KOREKTORĖ

Rozita Znamenskaitė

DIZAINERĖ

Aurelija Slapšytė

MAKETAVO

Eglė Jurkūnaitė

PROJEKTO VADOVĖ

Jonė Juchnevičiūtė

© Gabija Grušaitė, 2023

© Leidykla LAPAS, 2023

www.leidyklalapas.lt

Visos teisės saugomos
ISBN 978-609-8198-75-1

TIRAŽAS

1 500 egz.

2051 liepa

9

Apie grybą ir žmones

101

2025 lapkritis

113

Paminklas

245

2025 gegužė–rugpjūtis

249

Žodis apie romano kalbą

383

Ūlai

2051 liepa

Išgyventi.

Svarbiausia išgyventi.

Dabar rytas ir tuoj reiks keltis. Eiti. Dirbti. Daryti dalykus.

Dar viena diena, kurią reikia išverti.

– Labas rytas. Dabar šešios keturiasdešimt penkios. Lauke septyniolika laipsnių.

– Užsičiaupk, Ana.

– Ar pažadinti už penkiolikos minučių?

– Eik velniop, – užsidedu pagalvę ant galvos.

– Negaliu. – Tyla. Jos balsas toks saldus, kad mane net pykina, bet kažkodėl niekad nepasikeičiu nustatymų. Gal jau pripratau. Virtualus asistentas yra gyvatė, kuri negeria mūsų siūlomo pieno. – Kada nori keltis?

Apsiverčiu ant nugaros ir pagaliau atsimerkiu.

– Atitrauk užuolaidas.

Girdžiu kaip šlama audinio klostės važiuojančios bėgeliu, lyg mini traukinys į šivaizduojamą geresnį rytojų.

Tai, jog mano išgyvenimo instinktas stipresnis už visus kitus jausmus ar poreikius, kokius tik turiu, supratau būdama aštuonerių. Su mama žiūrėjome seną filmą apie skęstantį laivą ir porą įsimylėjęlių. Valgiau čipsus ir nuoširdžiai piktingai pagrindine veikėja, kuri, užuot saugiai sėdėjusi sausoje

jaukioje gelbėjimosi valtyje, veržėsi gilyn į vandens užlietas laivo gilumas vaduoti neseniai sutikto vyro, kuris vėliau vis tiek nuskendo.

Su vaikiško proto aštrumu, kurį suaugę vėliau praranda, suvokiau, kad aš tai tikrai nebūčiau gelbėjusi jokio vyro. Esu žmogus, kuriam vienodai meilė, pareiga, moralė ar principai. Mano DNR įrašytas išgyvenimo kodas stipresnis už visa kita. Net už patį gyvenimą.

Paklausiau mamos, kodėl filmo veikėja daro tokias nesąmones.

Ji susimąsčiusi žiūrėjo į ekraną, turbūt tyliai keikdama nevykusį filmo pasirinkimą. Prašiau parodyti ką nors iš tų laikų, kai buvo dar maža. Net nežinau, ar buvo mačiusi Tita-niką, ar tiesiog akiai pirštu dūrė į pirmą pasitaikiusį filmą iš rekomendacijų sąrašo. Galbūt tai meilė, – atsakė neuztikrintai, ir iš jos balso skambesio pajutau, kad irgi būtų palikusi jį nuskęsti.

Kaip sustoti? Kaip išjungti išgyvenimo režimą?

Vasara.

Vasarnamis.

Prieš paleisdama paskutinio sapno likučius, prieš pažiūrėdama į dangų ir nuspręsdama, ar šiandien bus saulėta ar apsi-niaukę, ištiesiu ranką į dešinę link naktinio staliuko ir griebiu ekraną.

Hmm, o gal neskaityti?

Juk viskas, ką ten rasiu, bus virtinė problemų, kurias reiks spręsti – užstrigusi kokios nors svarbios detalės gamyba arba vėl karas Konge ir dėl jo kylanti žaliavų krizė, ar dar vienas pas-kinus pabėgęs rinkodaros vadovas.

Atsidūstu.

Dabar atostogos. Turėčiau nedirbti. Visiškai atsijungti ir mėgautis ramybe, pušimis ir nesibaigiančiu sušiktu lietumi.

Bet aš nemoku nedirbti ir nesuplanuoto laiko tarpai mane gąsdina labiau nei nuolatinis ekologinio mokesčio didėjimas – kažkas juk turi susimokėti už genetiškai modifikuotus vilkus.

Ką žmonės veikia per atostogas?

Sėdi paplūdimy lyg rupūžės išpūstomis iš nuobodulio akimis žiūrėdami į Baltijos jūros lavoną.

Nusipurtau šitą mintį ir peržiūriu laiškus.

Šiandien blogų naujienų nėra ir vien jau tai turėtų mane įkvėpti gražiai dienos pradžiai, bet skaudantis nugulėtas kaklas primena, kad visgi senstu, o už lango pilka tiršta dulksna.

Šaltos drėgnos lietingos vasaros.

– Ir kam man reikia šito vasarnamio, jei nemoku ilsėtis? – sudejuoju raitydama si lovoje kaip išmanusis kirminas perdirbimo šiukšliadėžėse.

Reikia keltis.

– Ana, užkaišk kavos.

– Mitybos specialistė nerekomenduoja tau gerti kavos.

– O viešpatie, Ana, kam įdomi tavo nuomonė? – atsirado čia moralės sergėtoja. Lengva šnekėti, kai pats neužuodi šviežio espresso, bent trumpam užpildančio vidinę tuštumą. VA yra toks tuščias, kad jam per kraštus liejasi niekam nereikalinga informacija. Visgi ilgainiui jie tampa visų mūsų artimiausiu draugu. Ką tai sako apie šiuolaikinę visuomenę? Įmerkiu veidą į pagalvę bandydama apsimesti, kad manęs čia nėra.

– Mano pareiga yra tau priminti sveiko gyvenimo principus. – Nesu tikra kaip VA gali įsižeisti, bet Ana, atrodo, dažnai ant manęs užsišika.

Išlipu iš lovos ir pajutusi šaltą akmenį grindų prisilietimą nemaloniai krūpteliu. Šiandien žūtbut reikia kavos. Velniop Aną ir sveiką mitybą.

Nusileidžiu į pirmą aukštą ir pasidarau dvigubą espresso, nes ji vis tik įjungia aparatą.

Man griežtai draudžiama gerti juodą kavą ant tuščio skrandžio, nes visai dienai sutrinka virškinimas ir dažnai seka liūdni viduriavimo epizodai. Bet nieko negaliu padaryti – tiesiog neįmanoma atsispirti rytiniam espresso šauksmui. Ir antram ar trečiam.

Kaip terapeutė pasakytų, man tiesiog patinka kankinti save. Visus trilijonus mano aš, kurie klykia spiegia, kai užpilu juos karčia tiršta lipnia kofeino doze. Sušikti grybai ir bakterijos, kodėl negalite padaryti manęs laimingos?

Nors nesu tikra, ar noriu būti laiminga. Gal man užtenka tiesiog išgyventi? Ne gyventi, o gyvenimą išverti.

Retais rytais, kai nesu įsitempusi ir leidžiu sau patikėti, kad pasaulis gali būti geras, tais rytais geriu specialiai mano vidinei visuomenei subalansuotą vitaminų kokteilį, kuris turėtų mažuosius mano aš nuteikti gerai dienos pradžiai, nuraminti ir įtikinti nekelti streso.

Bet tas tiesiog neveikia. Deja, aš ir mano vidinė visuomenė nesame darnus vienis.

Nuo tada, kai žmogaus egzistencijos teorija įrodė, kad esame simbiotinės būtybės tarp vidinės visuomenės žarnyne ir žinduolio kūno, atsirado nauja sveikatos sritis, padedanti užmegzti gilesnį santykį su savo grybu. Bet aš su saviškiu pykstuosi nuo vaikystės ir jokie vitaminų kokteiliai mums nepadės.

Sveikas grybas – sveikas žmogus, teigia konsultantai, sudarinėjantys mitybos planus, skirtus palaikyti žarnyno gyventojų laimei.

Kiekvieną mėnesį nusiunčiu gabaliuką savo šūdo tyrimams ir visad grįžta toks pat padrašinantis atsakymas – jums tiek nedaug trūksta, kad susidraugautumėte, tereikia sveikiau

maitintis, negerti kavos, nepamiršti savo vitaminų kokteilių ir vengti rehidruoto maisto ir alkoholio.

Kiekvieno mėnesio pirmą savaitę pradedu pilna vilties, bet greitai trūksta kantrybė ir negaliu atsisipirti pagundai nuskandinti tuos šlykščius, piktus ir man nelojalius gyvulius kavoje ir vyne.

Išeinu į balkoną ir pamatau jūrų kiaulę, besideginančią ant kranto. Jų prisiveisė iki begalybės. Visko visur tiek prisiveisė ir vis dar veisiasi. Nacionalinio parko Išvalymo programa dar net neįpusėjo, bet man atrodo, kad čia darosi per ankšta – delfinai, langustinai, stumbrai, įvairaus dydžio, plauko, plunksnos ir žvyno gyviai, kurie net neketina skaitytis su patogiomis privačios nuosavybės ribomis. Vakaraus staugia vilkai, reikia nešiotis ultragarso švilpukus, nors aplinkosaugininkai teigia, kad visų vilkų D423T genas užslopintas ir jie nekelia pavojaus žmonėms, bet kažkaip nejauku, kai vakare eidama iš paplūdimio matai žalias akis tamsoje.

Nejauku, bet ką padarysi. Dabar gyvename visi kartu – vilkai, lapės, briedžiai, lokiai ir mes. Tik karvių ir avių nebėra. Gal jos gyvena Salose? Mano draugių vaikai nėra gyvenime matę vištos, o aš, kai augau, nebuvau mačiusi vilko miške. Aaa šiandien jaučiuosi tokia sena.

Tolumoje tarp debesų išlenda truputis saulės, kuri įstrižu spinduliu paglosto odą ir uždega vos vos juntamą norą gyventi. Pasijuntu truputį geriau.

Staiga saulės nutviekstos marios tampa tokios žydros, kad turiu prisimerkti.

Pradedu galvoti, kokia šiandien bus diena, ką veiksiu. Tiesiog negaliu neplanuoti. Gyvenimo trenerė pataria leisti laiko tėkmei tekėti savaime, bet kiekvienas mano pasidavimas spontaniškumui baigiasi tragiškai.

Devintą ryto sportas.

Dešimtą prisileisiu vonią, pasišvitinsiu veido odą lazere, užsitempsiu raudono molio kaukę ir paskaitysiu naujienas mirkdama karštame vandenyje. Ar tai užsiskaito kaip laisvalaikis?

Tarp vienuolikos ir pirmos atsakysiu pačias svarbiausias žinutes ir peržvelgsiu dokumentus.

Pirmą pietūs. Juos visad užsakau dronu-kormoranu iš restorano Klaipėdoje, tad reikia dabar nuspręsti ką valgysiu ir išsiųsti užklausą. Ilgai spoksau į meniu ekrane ir negaliu išrinkti tarp to, kas sveika, ir to, ko noriu aš.

Pakyla vėjas.

Horizonte skrenda paukščių pulkas. Įsiziūriui, ar tikrai paukščiai ar krovininiai dronai. Visgi paukščiai.

Ir tada... Vos nepaspringstu, kai staiga prisimenu, kodėl nuo pat ryto slegia nematomas, bet sunkus švininis rūkas – šiandien atvažiuoja mama.

Kaip galėjau pamiršti? Pažadėjau ją paimti iš valčių stotelės ant Pervalkos molo. Turėtų atvykti trečios valandos reisui.

Apima panika. Reikia nueiti pažiūrėti, ar vabalas pakrautas, nes nuolat priparkuoju jį bet kur kieme ir pamirštu pastatyti krautis ant bevielės platformos. Kai susiruošiu važiuoti, pradeda pypsėti kaip isteriška višta ir atsaisako pajudėti iš vietos.

Reikia apžiūrėti šaldytuvą – ar turiu produktų pusryčiams? Mama vis dar tiki, kad pusryčiai yra svarbiausias dienos maistas, ir religingai, visą laiką kiek tik prisimenu, valgo tą patį pusrytį septintą ryte: šimtas gramų graikiško jogurto su uogomis ar vaisiais ir bananų duonos krebutis su sviestu. Aštuntą savaitgaliais.

Man net sutraukia skrandį, toks varganas ir senamadiškas atrodo šis jos ritualas. Kad ir kaip įtikinėjau šiuolaikinio mokslo laimėjimais, ji griežtai atsaisako išbandyti subalansuotus

pusryčių kokteilius, skirtus žarnyno karaliams. Ji netgi atsiskaito tirtis, nors pasiūliau sumokėti.

Net nereikia klausti Anos ar eiti iki šaldytuvo, tikrai žinau, kad neturiu nei jogurto, nei bananų duonos.

Pakeliu akis. Vėjas nupūtė visus debesis, ir dabar virš marių plyti skaidrus žydras dangus, o vanduo idiliškai raibuliuoja saulėje.

Bet tai nebeišgelbės dienos, tad pasidarau dar kavos ir patenkinta klausausi gurgėjimo ir inkštimo skrandyje.

Drebančiomis rankomis ekrane suspaudau maisto užsakymą ir panikuodama prisiperku per daug. Braškės. Persikai. Kimči. Marinuotos daržovės. Kepalas bananų duonos ir beveik litras jogurto. Iki atskrendant dronui turiu spėti paruošti reikiamo dydžio indus ir konteinerius. Net nežinau, ar tiek turiu.

Velnias. Mamai išvažiavus teks viską sudėti į kompostdėžes. Tikiuosi negausiu baudos už per didelį atliekų kiekį vieno žmogaus ūkiui.

Kaip tingiu komplektuoti užsakymą. Kartais pasiilgstu fizinių prekybos centrų, kai galėdavai negalvodama, automatiškai prisipirkti kiek tik nori maisto ir niekas nebausdavo, jei kažką išmesdavai. Bet tokių prekybcentrių kaip mano vaikystėje nebėra. Po karo uždraudus vienkartinės pakuotes mes visi tingėjom keliauti iki parduotuvių tempdami maišus konteinerių, tad didieji prekybos centrai kurį laiką vaiduokliavo gatvėse ir tada natūraliai išnyko. Liko tik mažos parduotuvėlės kaimynystėje, iš kurių gali pasiskolinti dėžutę, jei užsimanei pyrago.

Mamos atvažiavimas įmurkdo į vaikystės prisiminimus.

Susiimk, Upe.

Atsidūstu. Privalau sudėti savo indelius ir butelius į dėžę, kurios paimti atskris dronas už dešimt minučių, ir vėliau juose

atgabens mano pirkinius. Jokio spontaniškumo. Kiekvieną maisto apsipirkimą turi planuoti iš anksto, ypač Pervalkoje. Bet aš juk nemėgstu spontaniškumo, tai ko skundžiuos kaip sena šlepetė, kad nebėr karvių, kurios taip smirdėjo, ir prekybcentrių, kurie buvo nuobodžiausias dalykas pasaulyje. Vis tiek ten neičiau, net jei ir būtų už kampo.

Ką gaminsiu vakarienei?

Gal žuvį ant grilio? Dar nė karto nenaudojau buvusių šeiminkų paliktos anglių kepsninės. Neturėtų būti sunku.

Ar spėčiau užsakyti ir atsiskraidinti šviežią žuvį iš artimiausios platformos? Artimiausia, kuri augina A klasės, yra prie Skuodo. Visai netoli. Turi eršketų, upėtakių ir netgi tų keistų žuvų iš Amazonės upės.

Hmm.

Net nepastebiu, kaip bėga laikas.

Išeinu į terasą ir apžvelgiu valdas – sodininkas vakar tvarčėsi, žolė nupjauta, gėlynai palaistyti, pavėsinė be voratinklių. Tikiuosi mamai patiks. Paprastas, bet didelis sodas su pušimis.

Nesimatėme beveik metus.

Grįžtu į virtuvę svarstydamą, kuriame iš svečių miegamųjų ją įkurdinti. Staiga suprantu, kad nesu ten įkėlusį kojos nuo pat tada, kai nusipirkau vasarnamį, ir kaltės jausmas aštriai beda į paširdžius. Keturi miegamieji, iš kurių naudoju tik vieną. Ir tai retai.

Tiesą sakant, per paskutinius pusantrų metų praleidau Neringoje tik tris savaitgalius, o dabar yra pirmosios mano atostogos, kai gyvenu čia ištisas dvi savaites.

Ne todėl, kad nenorėjau. Tiesiog buvau labai užsiėmusi.

Bent jau bandau pati save tuo įtikinti. Turiu tik dvi pavaras. Arba dirbu, arba esu pavargusi nuo darbo ir svajoju apie ramų laiką sau – be jokio bėgimo, lėkimo. Jokio triukšmo. Tik aš ir mano mintys.

Problema ta, kad mano mintys ir jausmai visad susimoko prieš mane, ir tuo metu, kai ilsiuosi, vis primena, kad švaistau savo laiką, kad užuot gulėjusi vonioje galėčiau veikti kažką naudingo – atrašyti laiškus, sutvarkyti verslo reikalus arba bent jau išmokti ką nors nauja.

O kai sekdamas paskui balsus pasineriu į darbus, leidžiu sau pamiršti viską pasaulyje ir tik dirbti dirbti dirbti ir net sapnuose planuoti strategines sesijas, tuomet kaltės jausmas klykia, kad turiu šį vasarnamį, kurio potencialo neišnaudoju.

Kaltės jausmas yra žaltys, kuris visad turi ką pasakyti.

Dažnai prieš miegą jis šnabžda, kad esu pabaisa, kuri vis neranda laiko aplankyti mamos.

Bet tiesa ta, kad mama nelabai veržiasi būti lankoma. Ji niekada nerašo pirma ir nesiūlo susitikti. Kartais galvoju, kad jei nepaskambinčiau nutraukdama ištusus mėnesius trunkančią tylą, ji tiesiog pamirštų, jog egzistuoju.

Esu įpratusi būti pamiršta. Nematoma. Nesitikiu nieko daugiau, kaip tik išgyventi. Išverti dienas, išverti vienatvę. Užsimerkti prieš tokius prabangius dalykus kaip svajonės, laimė, emocinis saugumas ar vidinė ramybė. Visa tai skirta kitiems, privilegijuotiems Žemės gyventojams – man telieka stoviškai atstovėti akistatoje su kančia ir neparodyti, kaip labai skauda.

Kai pirmąkart pamačiau vasarnamio šiaudinį stogą, erdvią terasą ir saulės užlietą virtuvę, mintyse iškilo ramaus gyvenimo vizija – mes su mama geriame tikrą vyną prie židinio, šypsomės ir gerai leidžiame laiką lyg būtume iš tiesų gyvos. Šiltakraujės. Pilnos vilties ir švelnumo.

Ši vila yra pritaikyta gyvenimui, kurio norėčiau, o ne tam, kurį turiu.

Praėjusią savaitę pagaliau sukaupiau drąsą ir pakviečiau mamą aplankyti mane savaitgaliui, kol atostogauju.

Tikėjau, kad atsisakys, bet ji sutiko. Turbūt labiau norėdama apžiūrėti šį mano taip išgirtą architektūros šedevrą, nei pamatyti mane.

O kas, jei vasarnamis nepasirodys jai toks puikus ir pribloškiantis, kaip pasakojau?

Mandagiai linksės, kai aprodysiu visus aukštus, bet akyse nuskaitysiu kruopščiai slepiamą pašaipą: mano dukra nieko neišmano apie architektūrą ar grožį. Kerėpla nevékšla dukra.

Kartais ji nustebina, kaip kad per Kalėdas prieš dvejus metus, kai susitikome vakarienės mieste, nes nei viena nenorėjome gaminti maisto. Prieš atsisveikindama mama pabučiavo mane į kaktą ir dar bent du mėnesius nešiojauši tą švelnumą lyg šilko šalį, gaubiantį sapnus.

Ji nakvojo viešbutyje, nors ir kviečiau pas save. Sakė, jog nenori manęs trukdyti.

Mamai patinka Neringa. Patiko netgi tada, kai marios buvo dar neišvalytos, rudos ir smirdinčios.

Pasižiūriu į laikrodį – jau beveik vienuolika. Net nepastebėjau, kur dingo laikas. Dienos planas nuėjo velniop. Suka pilvą. Skauda galvą.

Kartais susimąstau, kokio velnio pirkau šitą vilą. Man nebūdingas spontaniškas kvailumas, bet gavusi laišką iš pažįstamos nekilnojamo turto agentės, kuri iš bendrų draugų nugirdo, kad domiuosi Karteriu ir Ina, neatsispyriau. Trauka buvo per didelė.

Net pati nežinau, kaip prasidėjo mano vaikiška meilė dabar jau mirusiam Nobelio premijos laureatui, atradusiam žmogaus ryšį su grybu. Jis nebuvo nei labai gražus, nei žavingas, bet tuo metu, kai Karterio teorija dar kėlė plačiajai visuomenei kontraversiškus jausmus, kai dar buvau liesa ir niekur nepritampanti paauglė, galėjau daug geriau tapatintis

su žiniasklaidos pašepiamu mokslininku nei su socialinių medijų žvaigždėmis ar aktoriais. Prabėgus keliems metams, žmogaus egzistencijos teorija tapo oficialia paradigma ir žurnalistai, kurie prieš tai šaipėsi iš Karterio, staiga tapo didžiausiais jo fanais. Įkvėpta Karterio sugalvojau, kad irgi tapsiu mokslininke, atrasiu kažką svarbaus ir tada visi, bent jau mano mama, supras, jog esu svarbi ir protinga.

Mokslininke netapau, nes baigus universitetą gavau toki gerą darbo pasiūlymą, jog mano išgyvenimo instinktas neleidžia pasakyti ne.

Bet bent jau galiu sau leisti įsigyti namą, kuris priklausė moteriai, kurią Karteris buvo nelaimingai įsimylėjęs.

Man patinka, kad jam nesisekė su moterimis. Sklando gandai, kad jis šioje vietoje yra praleidęs kelias vasaras, bet Ina niekad neatsakė į jo jausmus. Vargšelis.

Karteris tapo kelrode žvaigžde tam nelaimingam vaikui, koku buvau ir gal vis dar esu, parodydamas, jog tuo pačiu įmanoma būti vaikščiojančia nesąmone ir genijumi, pakeituisiu pasaulį.

Man teliko rasti tą genijų. Kažkur giliai viduje, pasislėpusį po išgyvenimo instinktu.

Planas – susikurti saugų, finansiškai stabilų gyvenimą ir tada... tada jau pradėti gyventi. Kurti.

Man trisdešimt penkeri ir vis dar nepradėjau.

Žmogaus egzistencijos teorija bent jau nuramino, kad mes visi trenkti ir šitas užburtas ratas nereiškia, kad kažkas su manim blogai – kažkas ne taip yra su visa žmonija.

– Ana, prileisk vonią.

– Kokios temperatūros vandens norėtum?

– Keturiasdešimt, – atsakau automatiškai.

– Ne per karšta?

– Kas tavęs klausė? – pakeliu balsą.

– Kaip nori. – Tas skaitmeninis naivumas, kai VA neturi ką atsakyti paprastoms gyvenimo situacijoms ir vaidina emociją. Bet ir žmonės vaidina. Tad gal nėra jokio skirtumo.

Vila buvo neįtikėtina brangi, nes tai svarbiausias architekto Anupilio šedevras, kurį jis rekonstravo net du kartus: 2012-ais, kai užsakovė buvo Ina, ir 2040-ais, kai nauji savininkai paprašė pritaikyti vilą pasauliui be plastiko nesudarant jos dvasios.

Sužinojus, kad ji parduodama, mane užvaldė jėga, stipresnė už valią, lyg viso pasaulio dievai ir demonai šnibždėtų, jog privalau atsidurti Pervalkos 31. Galbūt tai buvo kvailumas, o gal apvaizda, bet dokumentus pasirašiau rugpjūčio vakaro miglai aptraukus protą, iš laimės virpančia širdimi.

Tą akimirką atrodė, kad ši vila yra raktas į naują gyvenimą, bet iškart po to, kai tapau oficialia savininke, išsigandau ir pradėjau vengti visų minčių apie pradžias ar pokyčius.

– Galbūt ne taip jau labai noriu naujo gyvenimo, – pasakau garsiai užsimiršusi.

– Jei norėtum naujo gyvenimo, kažką keistum. – Ak, ta skaitmeninė išmintis iš būtybės, kuriai nereikia gyventi ir pačiai priimti sprendimų.

Kažkuri mano dalis labai nori naujos pradžios, o kita vis dar svajoja priblokšti mamą.

Terapeutė sako, kad turėčiau nustoti siekti mamos pripažinimo, bet vis tiek negaliu susilaikyti neįsivaizdavusi, kaip ji oriai tipena iš vieno aukšto į kitą, nebyliai žavėdamasi manimi ir mano gyvenimu – tuo, jog turiu pakankamai pinigų įsigyti brangiausią Pervalkos vilą, įrašytą į valstybės saugomų architektūros paminklų sąrašą, ikoninį pasaulinio garso architekto Mykolo Anupilio opusą. Vilą, kurios terasose kažkada vyną gėrė Karteris.

Turbūt vienintelis dalykas, kurio turiu pakankamai, yra pinigai. Kai tiek metų sunkiai dirbai, norisi, kad sėkmė turėtų materialinę išraišką. O tada reikia kažkur juos išleisti, kad ranka apčiuoptum rezultata, bent kažką, ką gali parodyti draugėms.

Sėkminga moteris.

Norėčiau, kad mama mane matytų būtent tokią, bet net pati tuo netikiu.

Stebiu, kaip į dailius akmens linkius pilasi purslai.

Kojos pirštais slenka saulės kvadratas.

Nesilankiau Neringoje, nes buvau užsiėmusi, primenu sau. Gavau Metų moters titulą. Ir prezidentės ordiną už nuopelnus.

Neturi jaustis kalta, kad gyveni savo gyvenimą, sako piktas ir aštrus balsas, kuris tik ir nori, jog iš gėdos susilydyčiau į purviną balą ant grindų.

Sustingusi žiūriu, kaip pildosi vonia.

Lėtai įlendu stebėdama, kaip parausta oda. Per karšta, bet taip gera jausti deginantį skausmą apglėbiant odą ir įsukant vis greitėjantį kvėpavimą.

Tik pradėjusi virti vandenyje pagaliau išdrįstu sau suformuluoti, ką jaučiu. Netgi sėkmingai vadovaudama šimto žmonių padaliniui ir puikiai tvarkydama su Kongo respublikos karais, kinų verslo vingrybėmis, išdavikais rinkodaros vadovais, netgi, jei iš pirmo žvilgsnio atrodau tvirta, pavyzdinė būtybė, iš tiesų aš bijau savo mamos.

Sunku net pačiai sau paaiškinti, ko bijau. Ji niekada neištars garsiai, kad sprendimas įsigyti Anupilio šedevrą yra tiesiog patetiškas, ar kad mano gyvenimas yra bergždžias sprintas į niekur. Tik švelniai santūriai šypsosis ir bus man gera, bet tame gerume, kažkur už jo, slypi jos tikrosios mintys ir šaltas drėgnas rūsys, kuriame gyvena mamos supelijusi širdis.

Tas sušiktas parodomasis kilnumas.

Ji užaugino mane viena. Oficiali istorija – tėtis mus paliko, kai man buvo treji. Visad įtariau, kad tai melas, galbūt kažkoks iškrypėliškas jų susitarimas, norint išsaugoti bent truputį tėvo sudužusios savivertės likučių. Po skyrybų jis bent jau galėjo visiems pasakoti, kad pavargo nuo tos kalės, todėl trenkė durimis ir išėjo. Bet net būdama vaikas supratau, kad sprendimą gyventi viena priėmė ji, ir tėčiui neliko nieko kito kaip susirinkti daiktus ir kraustyti iš mūsų erdvaus, puikaus namo į nuomotą penkiasdešimties kvadratų butą. Jei būtų galėjęs, būtų likęs ir visą gyvenimą bergždžiai stengęsis užkariauti jos širdį arba iškaulyti bent gabalėlį dėmesio.

Taip jau yra su mano mama – kuo labiau ji traukiasi į vidų ir apsisitato užtvaramis, tuo labiau mes visi norime priartėti ir maudyti jos pilkų akių šviesoje.

Šliauži artyn, kol būni atstumtas ir tada kelis metus laizaisi žaizdas. Pamišti, kaip labai skauda, ir vėl sėlini.

Užburtas ratas.

Man sunku kvėpuoti. Nuo veido pradeda varvėti prakaitas, o oda pakeičia spalvą į virto burokėlio sultis.

Vis tiek nelipu lauk iš vonios.

Dar truputį.

Ištverti.

Ugdau savo išgyvenimo įgūdžius.

Karšta.

Ji niekada nebūna žiauri. Bent jau ne iš pirmo žvilgsnio. Viskas paslėpta. Užmaskuota.

Mama nė karto nepasakė nė vieno blogo žodžio apie tėvą, nors jis ją atvirai vadino žiurke man girdint, o aš mielai viską perpasakodavau – ji tik nusišypsodavo: tavo tėčiui dabar sunku, todėl galime būti jam šiek tiek atlaidesnės, nors ir negražu taip kalbėti apie savo vaiko motiną.

Tėvas draskėsi iš skausmo ir todėl elgėsi kaip paskutinis idiotas, bet jis bent jau buvo tikras ir gyvas. Su savo gerosiomis pusėmis ir visu bjaurumu, o ji niekada neatidarė durų.

Karštis pakelia pulsą iki isteriško tik tik tik.

Širdis bėga lauk iš krūtinės lyg vilkus pamačiusi stirna.

Jaučiu, kad tuoj nualpsiu, bet nusprendžiu išverti dar trisdešimt sekundžių ir tik tada išlipti.

Išgyventi lygu išverti.

Išverti skausmą. Nerimą. Siaubą. Ir niekad neparodyti, kaip labai susižeidei.

Išgyventi gali tik tada, kai niekas neįtaria, kokia esi silpna. Kokia esi pikta. Pilna pagiežos.

Akimis seku sekundinę laikrodžio rodyklę ant sienos, kuri sukasi be galo lėtai. Širdis groja kaip žemi bosai užpildydama visą vonios kambarį panikos vibracija.

Trisdešimt.

Pabandau atsistoti.

Negaliu.

Taip silpna, kad pajuoduoja akyse. Krentu, bet spėju sugriebti vonios kraštą, perlipsti į kitą pusę ir švelniai, nesusi-trenkdama galvos nuslysti ant šaltų marmuro grindų, kurios nudegina įkaitusią odą.

Priglaudžiu skruostą prie žaliai baltai pilkų akmens verpetų ir pirštu vedu per įskilimą, stebėdama, kaip jis aprasoja nuo mano įkaitusio kūno.

Po truputį atgaunu kvapą.

Ištiesiu ranką ir paglostau vonios kraštą. Šis travertinas kvėpuos ilgiau nei naujai išskalbtų marių žydrumas.

Mama.

Įdomu, ar jai patiks.

Mamos ir tėčio skyrybos. Kilnūs ir švelnūs pasibaigus bendram gyvenimui gali būti tik žmonės, kurie niekada nemylėjo,

nes vienatvė jiems neatveria jokių žaizdų. Jei nieko neskauda, gali būti mandagus ir civilizuotas. Gali sakyti – kaip tik nori, mielasis.

Nes tau vienodai.

Dabar tą labai gerai suprantu, nes pati elgiuosi taip pat.

Kaip mama.

Visi mano santykiai klostėsi pagal vieną scenarijų – jis stengiasi mane sužavėti, kol galiausiai labiau iš nuobodulio ir prielankumo kito kančiai nusileidžiu ir įsiveliu į romaną. Po kelerių metų viskas taip labai atsibosta, kad pradedu sąmoningai kankinti. Iš pradžių nekaltai – apsimeti, kad pamiršai gimtadienį, nors žinai, kad jam tai labai svarbu ir tikėjosi siurprizo. Vis klausi, kodėl toks pavargęs, nors jis švyti laime. Nesidžiaugi jo darbo pergalėmis. Teisindamasi, kad skauda pilvą, atsisakai išgerti taurę šampano kartu ir atšvęsti.

Tai tęsiasi mėnesių mėnesius, kol jis pagaliau supranta. Verkia. Maldauja. Tada praryja ašaras ir dingsta iš kur atėjęs.

Galbūt mano ir mamos grybai yra iš tų, kurie nori būti vieni.

Ir todėl sulaukusi trisdešimt trejų nusprendžiau, kad užteks. Užteks viso šito farso. Man lemta būti vienai. Taip visiems bus geriau.

Vis dar guliu ant grindų nerasdama jėgų atsistoti.

Reikia keltis.

Mama turėjo vaikų, tiksliau, vaiką – mane, bet aš atsisakau pratęsti save. Ir jį.

Tai vienintelė protesto forma, kurią galiu sau leisti.

Mano mielas grybe, tu mirsi kartu su manimi ir savo kičiomis gijomis nebeapraigys naujos sąmonės. Aš ir jūs esame kelio pabaiga. Vienas iš daugelio istorijos akligatvių.

Po visų skyrybų būdavau švelni ir kilni lygiai taip pat apskaičiuotai, kaip prieš jas būdavau žiauri, iracionali ir užsispy-

rusi. Oficiali istorija visad ta pati – mane nuolat palieka vyrai. Bet iš tiesų aš ir mano grybas tiesiog neturime laiko kitų žmonių jausmams ir viltims.

Karteris yra puikus mylimasis, nes seniai miręs. O dar dovanų į legendą nemokamai gauni Iną ir jos paslaptinę likimą. Daug geriau nei bet kokie tikri žmonės.

Pabandau atsistoti – reikia apsirengti ir paruošti kambarį mamai, bet kūnas atsisako paklusti.

– Ar viskas gerai? – Ana.

– O kaip tau atrodo? – sušnypščiu.

– Ar tai retorinis klausimas? – pasitikslina. – Nes galiu atsakyti, jei nori.

Taip visad nutinka, kai išslystu iš suplanuoto ritmo. Viskas būtų buvę gerai, jei būčiau pasportavusi, padirbusi ir suvalgiusi savo pietus. Bet koks aiškiai neapibrėžtas laikas manyje įjungia panikos mygtuką ir net pati nespėju suvokti, kaip pradėdu niokoti save. Automatiškai.

Mama yra daug baisesnis žmogus už mane, ir bent jau tai ramina.

Kaip ir šaltas akmuo po mano nugara, kuris skverbiasi gilyn į odą ir raumenis, šalčio bangomis surakindamas sąnarius.

O kas, jei visgi monstras esu aš pati?

Grybo sapnas – tai romanas apie žmones, pasiklydusius savo vidi-
niuose labirintuose. Visuomenės akimis sėkmingus gyvenimus
susikūrusios trisdešimt penkerių moterys Upė ir Ina bei norvegas
restorano šefas Karlas iš tiesų gyvena savo proto kalėjimuose. Jiems
kažko trūksta, bet net patys nežino ko. Kiekvienas savaip visą
gyvenimą ieško kelio vidinio susitaikymo link, tačiau tik atsidūrę
mistiškame vasarnamyje Pervalkos g. 31 randa sprendimo užuominą.

Tris romano dalis, kurių veiksmas vyksta 2051 ir 2025 metais, sieja
niujorkietis mokslininkas Dastinas Karteris ir jo kelias į pripažinimo
olimpą. Kažkada Nidoje sutikta lietuvė Ina jį įkvėpė vystyti teoriją,
įrodančią, jog žmogus yra simbiotinė būtybė tarp grybo ir žinduolio.
Būtent grybas mus lengvai svaigina sukurdamas ego iliuziją ir
skatindamas siekti, ieškoti, nesitenkinti dabartimi. Anot Karterio,
mes visi iš prigimties esame iracionalūs ir gyvename savo grybo sapne.
Šis romanas yra autorės septynerių metų studija apie žmogaus
sąmonės paradoksalumą.

Gabija Grušaitė gimė Vilniuje, studijavo medijas ir antropologiją
Londone, septynerius metus gyveno Malaizijoje, kur įsteigė
nepriklausomą meno centrą *Hin Bus Depot*. Ji yra išleidusi du
romanus – *Neišsipildymas* (2010, 2020) ir *Stasys Šaltoka* (2017).
Pastarasis išverstas į anglų (2018, 2019) ir ukrainiečių (2022)
kalbas, įvertintas Jurgos Ivanauskaitės ir *Penang Monthly*
literatūrinėmis premijomis, nominuotas Metų knygos rinkimams.
2023 m. Gabija Grušaitė išleido pirmąją knygą vaikams *Grožis ir
Heizelis*. Trečiajame romane *Grybo sapnas* (2023) autorė toliau
tyrinėja efemeriškos tapatybės klausimus, vidinius prieštaravimus,
neatitikimą tarp visuomenei rodomo paviršiaus ir to, kas po oda, po
žodžiais. Šiuo metu autorė gyvena Pervalkoje.

www.leidyklalapas.lt

| LAPAS |

Metų
leidėjas
2022